

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ УВИРАЗНЕННЯ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ ВІКТОРА КОРДУНА

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (54)

УДК 811.161.2

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2025.2\(54\).79-84](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2025.2(54).79-84)

Тележкіна О. Лексико-граматичні засоби увиразнення поетичної мови Віктора Кордуна; кількість бібліографічних джерел – 18; мова українська.

Анотація. У пропонованій статті авторка розглядає поетичну мову Віктора Кордуна, творчий доробок якого не піддавали вивченню в мовознавчій площині, а лише в літературознавчій царині. Лінгвальна «репрезентація буття» цього митця самобутня і своєрідна. Неповторність індивідуально-авторського вияву спостерігається і на рівні вживання стилістичних фігур лексико-граматичного творення. Незважаючи на значну кількість розвідок у галузі лінгвостилістики, в жодній опублікованій дотепер праці виражальні засоби в поетичній мові В. Кордуна не набули статусу самостійного об'єкта вивчення. Це й зумовлює актуальність нашої студії.

Дослідниця ставить за мету на матеріалі збірок «Сонцестояння», «Зимовий стук дятла» і «Трава над травою» схарактеризувати особливості репрезентації мовно-художніх засобів лексичної і граматичної природи в поетичних творах Віктора Кордуна. Для досягнення визначеної мети авторка аналізувала лексико-граматичні засоби організації поетичної оповіді митця та з'ясувала стилістичний потенціал виявлених художньо-виражальних засобів у формуванні поетичного полотна.

За результатами здійсненого аналізу науковиця доходить висновку про те, що увиразненню віршової оповіді митця сприяють анадиплосис (контактний повтор), просаподосис (дистантний повтор), подвосня (може мати і контактний, і дистантний варіант реалізації), поліптон (лексико-морфо-синтаксичний повтор), анномінація (лексико-морфемно-синтаксичний повтор), а також фігури, що мають опозиційне наповнення складників (амфітеза, антитеза, дітеза, оксиморон). Уведення цих лексико-граматичних засобів у тканину поетичного тексту уможливило інтенсифікацію та експресивізацію відтворюваного, удокладнення висловлюваного, увиразнення художньо-стилістичного ефекту й утілення авторського творчого задуму.

Ключові слова: лінгвостилістика, поетична мова, поетичне полотно, художньо-виражальний засіб, стилістичний потенціал, Віктор Кордун.

Формулювання проблеми. Питання організації мовопростору віршового твору, незважаючи на значну кількість розвідок у цій царині, дотепер викликає неабияку цікавість лінгвістів. Незмінна часність досліджень у цьому вимірі зумовлена широтою і глибиною поетичного лінгвообширу кожного українського митця, внесок якого в розвиток національної мови неоціненний. Одним із таких поетів є Віктор Кордун, творчий доробок якого досліджували тільки в літературознавчій площині, зокрема В. Колесник [Колесник 1999], М. Москаленко [Москаленко http], Л. Павленко [Павленко 2019], Т. Пастух [Пастух 2011], а об'єктом лінгвостилістичного вивчення його віршові твори дотепер не ставали. І лише в одній із праць В. Колесник, розглядаючи творчість цього митця в контексті Київської школи, побіжно зауважила, що «на мовному рівні поезія Кордуна постійно повертається до початків, до магічного слова-імені. Поет уподібнюється біблійному Адамові, що дав усьому суццю ймення. У Кордуна суще існувало й до поета, але саме поет, котрий у творчому акті називає суще, майже як у М. Гайдеггера, втримує буття й “репрезентує” його в мові (“безмежна неназваність, в імені – берег”))» [Колесник 1999, с. 49]. І ця мовна «репрезентація буття» оригінальна і неповторна в усіх своїх виявах, і в лексико-граматичному зосібна, що й зумовлює актуальність нашої студії.

Аналіз досліджень. Проблеми представленості лексико-граматичних засобів як одиниць ви-яскравлення поетичної оповіді, як елементів упо-

рядкування мовно-художнього простору віршового тексту останнім часом у своїх роботах розглядали Н. Бобух (лексичні опозиції в ідіолекті Д. Павличка [Бобух 2023] та В. Базилевського [Бобух 2022]), О. Лавер (граматичні типи метафори в поезії П. Скуця [Лавер 2022]), Н. Березовська-Савчук [Березовська-Савчук 2024], О. Калашник та О. Олексенко [Калашник, Олексенко 2020], Н. Безгодова та Л. Колесникова [Безгодова, Колесникова 2023], А. Мойсієнко [Мойсієнко 2023], О. Огринчук [Огринчук 2021], А. Омельченко [Омельченко 2024]), І. Холод [Холод 2021] (виражальні можливості повторів різних типів) та ін. Однак у жодному із названих досліджень стилістичні засоби лексичної чи граматичної природи, якими доладовані віршові твори В. Кордуна, не були висвітлені.

Мета пропонованої статті – схарактеризувати особливості репрезентації стилістичних засобів лексичної і граматичної природи в поетичних творах Віктора Кордуна (на матеріалі збірок «Сонцестояння», «Зимовий стук дятла» і «Трава над травою»). Реалізація окресленої мети передбачає виконання таких завдань: аналіз лексико-граматичних засобів організації поетичної оповіді митця, з'ясування стилістичного потенціалу виявлених художньо-виражальних засобів у формуванні поетичного полотна.

Виклад основного матеріалу. Спостереження засвідчили вживання в обстежуваних поезіях лексико-граматичних одиниць різного характеру, зокрема стилістичних фігур додавання, з-поміж

яких розглянемо засіб контактного повтору – анадиплосис, засіб дистантного повтору – просаподосис, нанизування тих самих слів чи їхніх сполук – подвоєння, а також лексико-морфо-синтаксичний повтор – поліптон і лексико-морфемно-синтаксичний повтор – анномінацію, а також фігури контрасту, що характеризуються антитетичним й оксиморонним наповненням.

Значною активністю вирізняється подвоєння, компоненти якого в тканині віршового тексту можуть розміщуватися контактено (*І слова, і слова, і слова / накладають головами / на безмежно великій сторінці / стародавнього поля битви* [Кордун 2005, с. 16] та ін.), дистантно (*Весна як натяк / на присутність Бога, – / і ця присутність / відчувається в усьому* [Кордун 2005, с. 115] та ін.) або ж комбіновано (*й сидіти без початку, без кінця, / ввібравши всередину літо: / так, щоб воно ніколи не минало / і щоб самому не минати... не минати... не минати* [Кордун 2005, с. 80] та ін.). Прикметною ознакою є те, що подвоєння у тканині віршового тексту В. Кордуна може утворюватися поєднанням лексем в однаковій граматичній формі, як у першій із наведених ілюстрацій, і в різних, що підтверджують інші запропоновані приклади, які доцільно доповнити: *Холодний вітер дме, / холодна січа насувається, / холодний полин не цвіте, / холодний вовк набіжить, / і замерзле серце стискається* [Кордун 1992, с. 132] чи *Кілька століть палає столиця, / горять церкви і гетьманські палаци, / горять рундуки і горять комори, / горить все живе і горить все мертво, / горить до сьогодні все, / що давним-давно погинуло в полум'ї, / і ми безпорадні загасити цю пожежу* [Кордун 2005, с. 19]. Окрім того, до повторюваного ряду можуть належати не лише слова, що належать до однієї частини мови, але й спільнокореневі, як-от: *Ліс мовчить про своє життя, – / і ми мовчимо про своє. // Це мовчання / протягається поміж нами / сніговою рівниною* [Кордун 2005, с. 115]. Таке нашарування слів, незалежно від їхньої частиномовної належності, уможливує створення поетичної оповіді, сповненої експресії.

Значно вищий рівень інтенсифікації висловленого в поетичних рядках спостережень у випадках, коли в одному фрагменті віршового тексту представлені відразу кілька рядів повторюваних лексем або сполук: *нехай вони [дитячі долі. – О. Т.] сплинуть і легко, і радо / за триста морів – аж до чистого раю – / за течею вод і за течею крові / <... > / за триста морів і за триста земель – до раю, до раю, до чистого раю* [Кордун 1999, с. 49]. Таке насичення повторюваними елементами сприяє появі своєрідного тонального ладу, а комбінування різних варіантів аналізованої фігури створює виразистий емоційно-смісловий малюнок.

Оригінальних експресивних виявів зображуваного набувають віршові рядки, у яких подвоєння поєднуються з іншими стилістичними фігурами. Зареєстровані ситуації, де подвоєння переходить в анадиплосис: *На безнайменних ріках – / безнайменні люди, / дні безнайменні, / безнайменне сонце* [Кордун 1999, с. 16], котрий своєю чергою утворює

хіазмічну структуру, чим автор досягає додаткової акцентуації повторюваної одиниці; або в просаподосис: *асиметрична голова / асиметричне серце / життя асиметричне – / і ніякого зв'язку між ними* [Кордун 2005, с. 133], де так само простежується конструкція хіазму, що сприяє вияскравленню відтвореної думки. Можливі також варіанти поєднання подвоєння із антитезою: *Я із небом плину в тобі – і не можу спинитися. / Все минає, минають пісні, і слова молитовні, / і захмарні сади, і забуті народи, – / але ти неминуща* [Кордун 1999, с. 9], де останній компонент повторюваного ряду звучить як утвердження непохитності істини, важливої для ліричного героя.

Органічним елементом аналізованих поетичних текстів також є анадиплосис – контактний лексико-синтаксичний повтор, який зв'язує кінець одного мовленнєвого ряду з початком наступного. Зареєстровані зразки реалізації анадиплосису в межах однієї строфи: *не плач цвіркунчику / і не журися – / осінь не-вічна / і не-вічна зима* [Кордун 2005, с. 90]; *Де ці гризички зимуватимуть, / де зимуватимуть їхні сніги?* [Кордун 1999, с. 84] та ін. Здебільшого автор виформовує фігуру за допомогою повторення слова в тій самій формі, що й засвідчили щойно наведені приклади, однак подеколи трапляються зразки, коли здвоюються слова у різних формах, як-от: *Почали ми в нікуди збиратися / і збирати свої пожитки* [Кордун 1999, с. 45], що уможливує не лише підкреслення важливості для ліричного героя описаного повторюваною лексемою, а й акцентуаційне виокремлення глибини висловлюваного.

Репрезентований у поетичному доробку В. Кордуна і дистантний повтор, при якому слово чи група слів, що вживається на початку віршового рядка, використовується і на його кінці: *Любово моя, любове, / ось тобі перстень зі слова, / візьми його і носи* [Кордун 1999, с. 6] або *Гей на Ужї на ріці дівки-красі гей-гей / білі сорочки – червоні плахти перучи прали да гей / прали й золили у жлукті жлуктили гей-гей / щоб ті сорочки сяли на тілі аж гей* [Кордун 1999, с. 14]. Наведені зразки підтверджують думку про те, що просаподосис у структурі поетичного полотна сприяє посиленню семантичних ознак тих одиниць, з яких він складається, що уможливує інтенсифікацію поетичного викладу.

Митець уводить просаподосис у тканину віршового тексту для активізації інтенсивності вияву ознаки: *сніжинки у завїї, / де початок всьому – сніг / і де кінець по всьому – сніг безперестанний, / і сніг, і біль, і сніг* [Кордун 1999, с. 55] – повторюваний іменник *сніг* перемежується з іменником *біль*, й утворюється семантичне зрощення *сніг-біль* і *біль-сніг*, що поглиблює передавані сенси. Зрідка до лексико-граматичного акценту додається інтонаційне відтінчення, зокрема: *На наше літо – падає сніг. / Та й чи було воно – наше літо?* [Кордун 1999, с. 60] – зміна тональності повторюваного компонента зумовлює додаткове акцентування суб'єкта мовлення.

Ще однією фігурою додавання, за допомогою якою митець викристалізовує унікальне сутнісне відображення об'єктивної дійсності, є анномінація:

Дивна якась *дивина* / пропливла невпинно перед очима [Кордун 2005, с. 14]; *Із сонцем плескатим, / пласким оленями і трикрилими церковицями, / списана вся на писанці* [8, с. 95]; *блимуть звідусіль / і підносяться роєм / і наздоганяють / голоси не-сміливі / і підголоски* [Кордун 2005, с. 94] та ін. – лексико-морфемні повтори, де компоненти утворюють цілісну синтаксичну одиницю, складники якої можуть поєднуватися як сурядним, так і підрядним зв'язком.

Елементи окресленого виражального засобу переважно демонструють близьке розміщення: *Любове, час прощатися для дальніх далечин* [Кордун 1992, с. 161]; *вони залишилися тільки в піснях казках і переказах* [Кордун 2005, с. 99], однак подеколи трапляються зразки з віддаленням компонентів, як-от: *Молоду твою молодість наздожену* [Кордун 1999, с. 10], що до певної міри послаблює звучання утвореної анномінаційної сполуки, проте не впливає на глибину її семантичного вияву.

Спостережені випадки утворення різних анномінаційних конструкцій, основу яких становлять лексеми, що мають той самий корінь: *Від мене не сховася в собі – / настигну тебе, / найменшу, найдрібнішу, / в найглибшій глибині твоєї крові* [Кордун 1992, с. 131] – *Дрібні вуста грициків / углибають / ще глибше насіння, / з якого вирости* [Кордун 1999, с. 84] – *І почав потихеньку збирати / і складати поглибше / у глибину / моєї присутньої скрізь неприсутності* [Кордун 2005, с. 74]. Це засвідчує високий рівень майстерності митця оперування мовними одиницями і неосяжні можливості слова у втіленні авторської інтенції.

Влучність, стислість і водночас глибину відтворюваного за допомогою лексико-морфемного потверджують приклади не лише із «тіла» віршового тексту (*Господи, я – у неволі, мій народ – у неволі, Боже / це неволя смутезного смутку* [Кордун 1999, с. 118]; *Він плине в космічній синяві – / безмірний у безмірі* [Кордун 2005, с. 55]; *перетікає в руки того, / хто набрав минушого минулого із глею / у чулі самотині пригорці* [Кордун 2005, с. 59] та ін.), а й із назв поетичних творів (*Рання рань* [Кордун 1992, с. 50]; *Псалом, солоніший за сіль* [Кордун 1999, с. 118]; *На віки вічні* [Кордун 1992, с. 125]), де спостерігається найвищий рівень сутнісної концентрації, оприявнювачем якої є анномінація. Це вказує на важливу смислотвірну спроможність аналізованої стилістичної фігури в поетичній мові В. Кордуна.

Значущим для побудови поетичної оповіді митця є й поліптон, що полягає в повторення одного й того самого повнозначного слова в різних граматичних формах із утворенням самостійної синтаксичної структури: *і стають нездоланими / відстані / від хати до хати* [Кордун 1999, с. 76]; *Жінки / – по сльозині сльозина – / витікають у поле* [Кордун 1992, с. 83] та ін. Використання контактного поліптона, як щойно наведено зразки, уможлиблює виформовування фрагментарного смислового і тонального акценту завдяки близькому розміщенню його компонентів. А віддалене розміщення компонентів розглядуваної фігури пе-

редбачає умовне залучення до її складу і тих лексем, які їх розокремлюють. Вислід такої реалізації поліптонного утворення – інакший смисловий і ритмомелодійний рельєф. Найбільш увиразнено виявляється аналізована ознака при поєднанні близького й віддаленого розміщення складників, яке спостерігається в подвійному поліптоні: *Світ зміст зі світу – / рівновелике коло із кола* [Кордун 1992, с. 209]. Це дозволяє створити неповторний ритмічний малюнок віршового тексту.

Усі наведені ілюстрації – приклади неускладненого поліптону, тобто не обтяженого іншими стилістичними виявами. Проте трапляються ситуації укладення поліптона, що, наприклад, може реалізуватися в семантичному вираженні протиставлення: *і – місяць над морем із сяйливою стежкою / що пролягає / від берега аж до берега / від життя до життя / від смерті до смерті* [Кордун 1999, с. 104] – контрастивне наповнення другого і третього компонента, кожен із яких виступає смисловим кодом складників першого компонента: *від берега життя до берега смерті*, що вияскравлює закладені автором сенси.

Окрім того, зафіксовані випадки, коли те саме поліптонне утворення уживається кілька разів. Ідеться про функціонування сполуки *трава над травою*. В. Кордун використав цю поліптонну конструкцію чотири рази: *Трава над травою* [Кордун 2005] – назва поетичної збірки + назва циклу [Кордун 2005, с. 59] + заголовок вірша [Кордун 2005, с. 84] + компонент тексту: *Це буде трава над травою: / ніхто її не побачить, / ніхто її не почує / і не відчує на дотик* [Кордун 2005, с. 84]. Зауважимо, що за умови такого вживання поліптон у тексті реалізується або як елемент зачину (ужитий на початку першої строфи) і стає основою розгортання дії, як у першому й другому прикладі, або прикінцевим смисловим акордом, як у третьому зразку (використаний в останній строфі). Такий наскрізний повтор сприяє своєрідній концентрації сенсів і втворює єдиний смисловий стрижень.

З-поміж лексико-граматичних фігур розглядаємо і фігури протиставлення, оскільки така їх кваліфікація «зумовлена тим, що кожна конкретна морфологічна одиниця є носієм певного лексичного значення, завдяки маніфестації якого вона об'єднується з іншою морфологічною одиницею у відповідну синтаксичну сполуку, яка має стилістичне наповнення і функційне навантаження» [Тележкіна 2020, с. 148]. За допомогою фігур контрасту поет відтворює суперечливість об'єктивного світу, транслюючи складність його сприйняття.

Антитетичні побудови у поетичній мові В. Кордуна оприявлені як:

– амфітеза, що реалізує таку семантичну парадигму: *і віконце прийшлося вочевидь не посередині стіни / зате в нього можна було тепер визирати / але темнота панувала повсюди і всередині і надворі* [Кордун 2005, с. 99]; *Я знаю, що Ти усюди: / і по той бік і по цей бік брами* [Кордун 2005, с. 113] – *скрізь; і лежать собі горілиць / і влітку і взимку / недвижно* [Кордун 2005, с. 89] – *завжди / увесь*

час; і всім живим і мертвим стеле сипучу постіль у пустелі [Кордун 1999, с. 39] – завжди / за будь-яких обставин;

– антитеза: *буде повна одна-повнісінька – наше все життя / і вся наша смерть* [Кордун 1999, с. 112]; *Летять і летять з України / погублені душі, / погублені думи / у вирій, у невідь – / птахи між небом і морем* [Кордун 1999, с. 62] – симетрична; *місяці поскодять: / молодик і повен* [Кордун 1992, с. 49]; *Чотиризорий сонячний дух / над сяйною загибеллю / покриває земню безодню / безодню неба* [Кордун 2005, с. 25] – несиметрична;

– діатега: *всі ми ждемо підхожого часу / ані перемога – ані поразка / не такі / як ми звикли / про них говорити* [Кордун 2005, с. 138] – проміжний ступінь вияву ознаки; *Між двох безодень / урвиста вервечка: / крилаті крапки / то – з'являються, / то – пропадають* [Кордун 1999, с. 62] – альтернатива перебігу подій; *І от наречений пресвітло являється нам, / і ми зачудовано стежимо, / як він крок за кроком / так неспішно і так несподівано / проходить зі сходу на захід* [Кордун 2005, с. 85]; *Від моєї смерті / до смерті твоєї / треба брести цілий день – / і не дійдеш* [Кордун 2005, с. 18] – наскрізний рух у просторі і часі.

Функційний прояв антонімічних пар підсилює ампліфікація за допомогою накопичення синонімів (діагональне протиставлення): *Всюди по місту куди не глянь / в повітрі плаває човен: / він знаєцька з'являється / і так само зникає – / то світлий і радісний, / то похмурий і темний* [Кордун 2005, с. 77] – світлий – темний та радісний – похмурий; повторення всієї опозиційної пари: *Дивна якась дивина / пропливла невпинно перед очима: / через наше настрахане місто / день і ніч, / день і ніч, / день і ніч, / знало білу овечу отару* [Кордун 2005, с. 14] чи *З тобою – без тебе, / з тобою – без тебе, / з тобою – без тебе, без тебе, / без тебе, без тебе, без тебе,*

без... / А далі самотній шлях [Кордун 1999, с. 81]; накопичувального вживання кількох таких структур у суміжних чи близьких рядках: *Пасу Божі вівиці / в небесній пустелі, – / <...> / не настає й не минає / ані день / ані ніч* [Кордун 1999, с. 85]. Це уможливило окреслення домінантних смислових точок у тканині віршового тексту, а отже, досягнення значного увиразнювального ефекту.

Оксиморонні утворення як фігури, що складаються з контрастивів, у В. Кордуна представлені сполученнями (*У цьому безпросторовому обширі / якись незнайомі й незнані повіви* [Кордун 2005, с. 125]; *Моя неприсуття присутність / глибишає / з кожним днем* [Кордун 2005, с. 74] та ін.) і речення (*Так з-нід снігу світиться літо* [Кордун 1999, с. 60]; *Цей світ минає за мить – / і триває одвічно* [Кордун 1992, с. 101] та ін.). Оксиморони-речення потрактуюємо як синтаксичну конструкцію, якій притаманна смислова цілісність і неподільність складників. Саме нерозривність компонентів дозволяє зреалізувати оксиморонне значення, а розкладання наведених зразків на окремі частини спричинить руйнування смислу, утіленого саме в такому поєднанні слів.

Висновки. Із викладеного випливає, що виокравлення поетичної мови В. Кордуна уможливають такі продуктивні стилістичні засоби лексико-граматичного творення, як анадиплосис, просаподосис, подвоєння, анномінація, поліптотон, антитетичні й оксиморонні структури. Уживання цих фігур у тканині віршового тексту сприяє інтенсифікації й експресивізації зображуваного та удокладненню висловлюваного, уможливує досягнення виразного художньо-стилістичного ефекту й відтворення неповторного авторського світобачення.

Продовження дослідження вбачаємо у вивченні прагматичного навантаження аналізованих стилістичних фігур.

Література

1. Безгодова Н. С., Колесникова Л. Л. Стилiстичнi фiгури надлишковостi/надмiрностi як засiб художньої виразностi в сучасних поетичних текстах. *Науковий вiсник Мiжнародного гуманiтарного унiверситету. Серiя: Фiлологiя*. 2023. № 59. Т. 1 С. 25–28. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v59/part_1/5.pdf
2. Березовська-Савчук Н. Ітеративні фігури, або фігури повторення. *Сучасний художній дискурс: мовностилістичний вимір: колективна монографія*; за заг. ред. проф. Ж. Колоїз. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С. В., 2024. С. 112–148. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/10680>
3. Бобух Н. «Ненависть і любов – неначе крила...» (опозиції в поетичному словнику Дмитра Павличка). *Культура слова*. 2023. Вип. 98. С. 7–15. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001429572>
4. Бобух Н. Лексичні опозиції в поетичному ідіолекті В. Базилевського. *Лінгвістика*. 2022. № 1. С. 54–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2022_1_7.
5. Калашник О. В., Олексенко О. А. Морфологічно акцентовані повтори як стилістичний прийом у поезії. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди*. 2020. Вип. 53. С. 230–241. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/3332/0>
6. Колесник В. Київська школа та В. Кордун: поезія зворотності. *Матістеріум. Вип. 2. Літературознавчі студії*; ред. та упоряд. В. П. Моренець. Київ, 1999. С. 46–50. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/edcea3a2-ae39-4546-bd90-d774cf1aff09>
7. Кордун В. *Зимовий стук дятла: поезії*. Київ: Український письменник, 1999. 128 с.
8. Кордун В. *Сонцестояння: поезії*. Київ: Дніпро, 1992. 301 с.
9. Кордун В. *Трава над травною: поезії*. Київ: Неопалима кулина, 2005. 176 с.
10. Лавр О. Граматичні типи метафори в поезії П. Скуняця. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2022. Вип. 1 (47). С. 180–186. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/46910>

11. Мойсієнко А. Повторюваний компонент в організації цілісної структури сонетного тексту. *Лінгвістичні студії*. 2023. Вип. 45. С. 90–106. URL: <https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/13799>
12. Москаленко М. Віктор Кордун: поезія епічних першоstruktur. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20200522-viktor-kordun-poeziya-epichnih-pershostruktur>
13. Огринчук О. П. Виразальні особливості дієслівних повторів у мові автора. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 20. Т. 1. С. 30–34. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/20/part_1/5.pdf
14. Омельченко А. Дієслово в поетичній мові Світлани Короненко: граматико-стилістичний вияв. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 74. Т. 2. С. 209–214. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/74_2024/part_2/34.pdf
15. Павленко Л. Образ дому в поезії Віктора Кордуна. *Слово і Час*. 2019. № 2. С. 80–86. URL: <https://il-journal.com/index.php/journal/article/view/496>
16. Пастух Т. Міфологічна онтологія текстів Віктора Кордуна. *Парадигма*. 2011. Вип. 6. С. 185–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/paradig_2011_6_17
17. Телешкіна О.О. ЗВУК-СЛОВО-ТЕКСТ: мова української поезії II половини XX – початку XXI століття: монографія. Харків: Майдан, 2020. 370 с.
18. Холод І. Лінгвостилістичні особливості лексико-синтаксичного повтору в романі І. Багряного «Тигролови». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 42 (2). С. 156–162. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/42_2021/part_2/28.pdf

References

1. Bezhdova N., Kolesnykova L. (2023) Stylistychni fihury nadlyshkovosti/nadmirnosti yak zasib khudozhnoi vyraznosti v suchasnykh poetychnykh tekstakh [Stylistic figures of redundancy/excessiveness as a means of artistic expression in modern poetic texts]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filologiya*. № 59. Т. 1. С. 25–28. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v59/part_1/5.pdf [in Ukrainian].
2. Berezovska-Savchuk N. (2024) Iteratyvni fihury, abo fihury povtorennia [Iterative shapes, or shapes of repetition]. *Suchasnyi khudozhnyi diskurs: movnostylistychnyi vymir: kolektyvna monohrafiia; za zah. red. prof. Zh. Koloiz. Kryvyi Rih: FOP Marynchenko S.V.* S. 112–148. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/10680> [in Ukrainian].
3. Bobukh N. (2023) “Nenavyst i liubov – nenache kryla...” (opozytisii v poetychnomu slovnyku Dmytra Pavlychka) [“Hate and love are like wings...” (oppositions in the poetic dictionary of Dmytro Pavlychko)]. *Kultura slova*. Vyp. 98. S. 7–15. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001429572> [in Ukrainian].
4. Bobukh N. (2022) Leksychni opozytisii v poetychnomu idiolekti V. Bazylevskoho [Lexical oppositions in the poetic idiolect of V. Bazylevsky]. *Linhvistyka*. № 1. S. 54–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2022_1_7 [in Ukrainian].
5. Kalashnyk O., Oleksenko O. (2020) Morfolohichno aktsentovani povtory yak stylistychnyi pryiom u poetytsi [Morphologically Accentuated Repetition as Stylistic Device in Poetics]. *Linhvistychni doslidzhennia: zb. nauk. prats KhNPU imeni H.S. Skovorody*. Vyp. 53. S. 230–241. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/linguistics/article/view/3332/0> [in Ukrainian].
6. Kolesnyk V. (1999) Kyivska shkola ta V. Kordun: poeziia zворотnosti [Kyiv School and V. Kordun: Poetry of Reversibility]. *Magisterium*. Vyp. 2. Literaturoznavchi studii; red. ta uporiad. V.P. Morenets. Kyiv. S. 46–50. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/edcea3a2-ae39-4546-bd90-d774cf1aff09> [in Ukrainian].
7. Kordun V. (1999) Zymovyi stuk diatla: poezii [The winter knock of a woodpecker: poems]. Kyiv [in Ukrainian].
8. Kordun V. (1992) Sontsestoiannia: poezii [Solstice: poems]. Kyiv [in Ukrainian].
9. Kordun V. (2005) Trava nad travoiu: poezii [Grass over grass: poems]. Kyiv [in Ukrainian].
10. Laver O. (2022) Hramatychni typy metafory v poezii P. Skuntsia [Grammatical types of metaphor in the poetry of P. Skunts]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Filologiya*. Vyp. 1 (47). S. 180–186. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/46910> [in Ukrainian].
11. Moisiienko A. (2023) Povtorivanyi komponent v orhanizatsii tsilisnoi struktury sonetnoho tekstu [A recurring component in organizing the coherent structure of a sonnet text]. *Linhvistychni studii*. Vyp. 45. S. 90–106. URL: <https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/13799> [in Ukrainian].
12. Moskalenko M. Viktor Kordun: poeziia epichnykh pershostruktur [Viktor Kordun: poetry of epic primary structures]. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20200522-viktor-kordun-poeziya-epichnih-pershostruktur> [in Ukrainian].
13. Ohrynychuk O. (2021) Vyrazhalni osoblyvosti diieslivnykh povtoriv u movi avtora [Expressive features of verb repetitions in the author’s language]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Vyp. 20. Т. 1. С. 30–34. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/20/part_1/5.pdf [in Ukrainian].
14. Omelchenko A. (2024) Diieslovo v poetychnii movi Svitlany Koronenko: hramatyko-stylistychnyi vyiv [The verb in the poetic language of Svitlana Koronenko: grammatical and stylistic expression]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 74. Т. 2. С. 209–214. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/74_2024/part_2/34.pdf [in Ukrainian].

15. Pavlenko L. (2019) *Obraz domu v poezii Viktora Korduna* [The image of home in the poetry of Viktor Kordun]. *Slovo i Chas*. № 2. S. 80–86. URL: <https://il-journal.com/index.php/journal/article/view/496> [in Ukrainian].
16. Pastukh T. (2011) *Mifolohichna ontolohiia tekstiv Viktora Korduna* [Mythological ontology of Viktor Kordun's texts] *Paradyhma*. Vyp. 6. S. 185–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/paradig_2011_6_17 [in Ukrainian].
17. Tieliezhkina O.O. (2020) *ZVUK-SLOVO-TEKST: mova ukraïnskoi poezii II polovyny XX – pochatku XXI stolittia: monohrafiia* [SOUND-WORD-TEXT: the language of Ukrainian poetry of the second half of the 20th – beginning of the 21st century: monograph]. Kharkiv [in Ukrainian].
18. Kholod I. (2021) *Linhvostylistychni osoblyvosti leksyko-syntaksychnoho povtoru v romani I. Bahrianoho "Tyhrolovy"* [Language and stylistic features of lexical and syntactic repetition in I. Bahriany's novel "Tiger Hunters"]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 42 (2). S. 156–162. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/42_2021/part_2/28.pdf [in Ukrainian].

LEXICAL AND GRAMMATICAL MEANS OF EXPRESSION OF VIKTOR KORDUN'S POETICAL LANGUAGE

In the article, the author examines the poetic language of Viktor Kordun, whose literary work has not been studied in the linguistic field but only in the field of literary studies. This artist's language 'representation of being' is original and peculiar. The uniqueness of the individual author's manifestation is also observed in the use of stylistic figures of lexical and grammatical creation. Despite a considerable number of studies in the field of language and stylistics, no work published so far has given expressive means in V. Kordun's poetic language the status of an independent object of study. This determines the current relevance of our research.

The researcher aims to characterize the features of the representation of language and artistic means of lexical and grammatical nature in the poetic works of Viktor Kordun using the materials of the collections 'Solstice', 'Winter Knock of the Woodpecker' and 'Grass over Grass'. To achieve the specified goal, the author analyzed the lexical and grammatical means of organizing the artist's poetic narrative and clarified the stylistic potential of the identified artistic and expressive means in forming the poetic canvas.

Based on the results of the analysis, the scientist concludes that the expressiveness of the artist's poetic narrative is facilitated by anadiplosis (contact repetition), prosapodosis (distant repetition), doubling (can have both contact and distant implementation options), polyptoton (lexical-morpho-syntactic repetition), annomination (lexical-morpheme-syntactic repetition), as well as figures that have oppositional content of components (amphithesis, antithesis, diathesis, oxymoron). The introduction of these lexical and grammatical means into the fabric of the poetic text makes it possible to intensify and express the reproduced, clarify the expressed, express the artistic and stylistic effect, and embody the author's creative idea.

Keywords: language and stylistics, poetic language, poetic canvas, expressive means, stylistic potential, Viktor Kordun.

© Телєжкіна О., 2025 р.

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.11.2025
Дата публікації: 30.12.2025

Олєся Телєжкіна – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна; olesia.tele@gmail.com; <http://orcid.org/0000-0002-2953-7368>

Olesia Tieliezhkina – Doctor of Philology, Professor of the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine; olesia.tele@gmail.com; <http://orcid.org/0000-0002-2953-7368>